

Fészket rakni a szelekbe*

Helénke, mivel menstruációja tizenhét napot késett, végre úgy érezhette, a boldogság biztos révébe ért. Nem mondhatjuk, hogy kiváltképpen elégedett volt Arnold Sobriewicz nevű partnerével, aki csak antropológus. Az efféle tudálékos bölcsész a lehetséges apák és lehetséges családfenntartók piacán közepes helyet foglal el, mégis, Helénnek higgadtan be kellett látnia, hogy még mindig ez a lehető legjobb megoldás; kiváltképp a korábban felmerült lehetőségekhez képest. Mi több, erősen úgy festett, hogy Arnót tudományos karrier előtt áll, és Helénke előtt már-már tűnékeny ködpászma: akadémikusfeleség-státusz derengett.

Helénke egyetértett Csaplárinéval és Dódi nénivel abban, hogy jogász vagy orvos erősebb kart jelentene a család törekeny hajójának kormánykerekénél, de azt a kis rossz érzést Dódi néni szerencsésen elütötte azzal, hogy „nem lehet mindenki orvosfeleség”. Ezzel Helénke sorsa megpecsételődött, kiváltképp azokban a napokban, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy vérzése kimarad, és már tényleg semmi sem maradt hátra, mint Arnold Sobriewicz bárkájának szűkös fedélzetét berendezni.

Helénke első tette – még meg sem melegedett odahurcolkodása után – az volt, hogy a dolgozószobát modern skandináv bútorcsoporttal rendezze át, ezért egy félisten nevét viselő könyvespolcot helyezett el a szomszéd lakással érintkező fal mentén, és Arnold Sobriewicz széles és ruganyos ágybetétét, amely eladdig a szoba padlóján, egy inka háziszóttos talajtakaró kárpiton hevert, divatos ágykeretben helyezte el. A polcok rendeltetés szerint a szoba zsúfolt könyv, kézirat és tárgyi gyűjteményt tartalmazó kartondobozainak adtak volna keretet, ám a szoba átrendezésének napján különös módon néhány dolog eltűnt. Arnold a kartondobozokra ragasztott cédulákkal kísérelt meg védekezni az emberi kultúra ellen ténykedő káosszal szemben, úgymint: „Gyűjtőnaplók 1990–91”, „Törzsi kultúrák (szakirodalom)”, „Cédulák 1990–91”, „Cédulák 1992–93”, „Inka tárgyi gyűjtés (karcolt kabakok A123–AE02)”, sőt: „Szalámicédulák” stb.

A cédulák azonban, mint őszi levélkék, lehullottak a kartondobozokról, és Sobri már másnap tudományos kincseinek avarában gázolt. Mivel az adatrögzítés e formája nem vált be, megpróbálkozott a „helyek és fogalmak” párosításának emlékeztetődő módszerével, melyet, mint tudjuk, a klasszikus retorika nagy alakja dolgozott ki az emberi emlékezet fejlesztésére.

Induljunk ki a tényekből, vélte Sobri. Adott egy fali polc, mely öt oszlopból áll. Minden oszlop 5 (egyől harmadik oszlopig), illetve 7 (negyedik és ötödik oszlop) polcot tartalmaz. A polcok számozása így fentről lefelé egyől ötig, illetve egyől hétig tarthat. Az I/I. ebben az esetben a bal felső sarokban található polc, alatta az I/2. stb. Minden polcon több rekesz található, jelölésük balról jobbra arab betűkkel történik, tehát a bal felső sarokban található kartondoboz pontos jelölése I/1a.

Ezek után minden doboz, illetve rekesz egyedi elnevezést is kap. Mivel például az I/1a a „Cédulák 1990–91-ig” anyagot tartalmazza, a doboz neve (képzettársítás alapján) „91 cica” lett. Az inka tökkabakok értelemszerűen „kabak”, a törzsi

* Részlet a Veller, vagyis Arnold Sobriewicz gentleman újabb törekvései tamburán, trapézon és Trabanton című, megjelenés előtt álló regényből.

szakirodalom „kipu” fantáziánévvvel ellátott dobozba kerültek, Sobri már ekkor méltán nevezetes inka fotográfia-gyűjteménye pedig valami okból „plecsni” néven regisztrálódott az antropológus tudatában.

A problémák azzal kezdődtek, hogy a polcon el kellett helyezni Helénke fehérneműs és ruhás kartonjait is, mivel ezek „csak nem állhatnak a földön, amikor én (mármost ő, Helénke, megj. tőlem) rohangáltam azokért a k...va polcokért”. Helénke viszont a számára kijelölt, kényelmesen elérhető I/5a, b, c és I/4a tárolókat rendre felcserélte I/5d, I/4b, c, d, e, sőt, meglepő módon II/4a, b, c, II/5d, e és nem ritkán a IV/6a, b, c (!) tárlókkal is. Minek következtében nem ritkán az is megesett, hogy Sobri az őt otthonában felkereső, fontos szakmai kapcsolatainak egy bizonyos dokumentum vagy néprajzi tárgy demonstrálása helyett egy-egy óvatlan pillanatban egy kartondobozból Helénke „erotikus”, illetve „intim” fehérneműit húzta elő, és a volt legénylakásban ilyenkor szétáradt az erőteljes parfümillet.

Mondanom sem kell, az ilyen alkalmak kellemetlen helyzetet, utóbb nem kevés feszültséget teremtettek az ifjú pár közt. „Mert te nem tudod megérteni az én igényeimet” – érvelt nem egyszer Helénke, és Sobri nehezen tudta érvényesíteni ellenszenvét az eleve „mert”-tel kezdődő mondatokkal szemben. Olaj lehetett a tűzre, hogy Kocsis Gyula még nem hurcolkodott ki a kisszobából, holott főhadiszállását már ez idő tájt máshol ütötte fel. Helénke pedig megkezdte volna a gyermekszoba felszerelését, hogy ne „a terhesség előrehaladottabb hónapjaiban” kelljen azzal foglalkoznia.

Helénke két, különböző gyártmányú terheshesztet vásárolt, biztos, ami biztos. Nagy meglepetésére az egyik terhesheszt negatív, a másik pozitív eredménnyel zárult. Ekkor vásárolt egy harmadikat, melynek eredménye negatív lett, de ebben már nem tudott bízni. Mivel vérzése továbbra sem következett be, február hónap utolsó napjait fokozott feszültségben töltötte, és ezért nehezen lehetett vele kommunikálni. Sobri ezekben az időkben úgy közlekedett a lakásban, mint egy ridegfarkas. A tizennyolcadik napon Helénke végre talált egy megbízhatónak tetsző nőgyógyászt.

Ezekben a napokban – Arnold Sobriewicz jegyzeteiben – ismét személyes vonatkozású, személyes hangvételi tartalmakat találunk. Ezek általánosabb érvényű, már-már filozofikus sorokkal keverednek. Meg kell jegyeznünk, hogy az 1994. február 27-e és március 15-e közötti időszak talányos, sőt vitatott szakasz Arnoldunk életében. Részben ezért a pusztá tényközlésre hagyatkozom – valljanak a *Nagy kockás füzet* ákombákombai.

Minden egyneműnek tűnt azokban a napokban, lebegtünk, mintha semminek nem lett volna súlya, tétje. Úgy éltünk, mint a mezők madarai: boldog évek! És azután egyszerre minden determinálva lett. Elég egy hajszál, hogy az élet céltalansága megváltozzék. Minden egy hajszálon függ. Ezt a hajszálat úgy nevezik: felelősség. Meglehet, apa leszek.

Jónást, a bibliait, három napra zárták a halba, Süti és én a Leviatánban hetente több időt töltünk ennél. A város zagyva zajai úgy hullámanak fölöttünk, mint egy

elszennyeződött és elbutult, telhetetlen tenger. Tompán, megtörtén érnek el minket a pince téglaboltozatos falai között. Csak a mormolás, a zümmögés, a dörmögés – semmi éles hang, semmi azonosítható, semmi emberi. Moszatlerakódás.

Ha jön majd valaki, aki képes megírni Budapest huszadik századi krónikáját, az a nélkülözés, szenvedés és fájdalom krónikája lesz. Azt mondják, a régi szent helyeken érezhető a szentség jelenléte; a vastag falak mintha tartalmazzák az imák és zsolozsmák rezgéseit.

Budapest falai a golyónyomok fekélyeit, a kiszolgáltatottság ütését–kopását őrzik és a félelem kesernyés izzadságszagát. Az ostrom, a terror, ötvenhat, a megtorlások.

Lebontani és újraépíteni az egészet, a semmiből? Ez lehetetlen. Be kell lakni újra a várost, és értelmet kell adni a szenvedéssel telt emlékezetnek. Fel kell tární, hogy mire volt való mindez. Ha ezt a merőben teleologikus – és talán minden alapot nélkülöző – tettet elmulasztjuk, nyomunkba szegődik a megalázottság és másodrendűség érzete, mint egy kóbor, elzavarhatatlan eb.

Helén tudatában, mint sok más, hasonló, egyszerű nő tudatában a párválasztás két egyszerű szám szorzataként értelmezhető. Az egyik faktor az 'apának mennyire alkalmas', a másik a 'mennyire potens pénzkereső'. A két faktort tízes skálán értelmezve a szorzat maximális összege száz. Egyszer rá fogok kérdezni, engem mennyire taksál.

Sütivel, Felder Matyival és egy lánnyal, akit Matyi Ágónak nevezett, tegnap átmentünk Budára. A lányt nem ismertem. Süti azt mondta később, a Közgáz Egyetem kollégiumában, a Ráday utcában lakik. Sümegről beszélt, a szüleiről, akiknek élelmiszerboltja van a Fő utcában – látszott, egyetlen vágya, hogy majd, egyszer, Sümegen boltvezető legyen.

Meglepett ez a nyers céltudatosság.

Jól tudom, hogy egyetlen dolog stabilizálhatja a magyar gazdaságot: a működő kisgazdaságok domináns jelenléte. Mégis, nekem ez a céltudatosság szokatlannak, kellemetlennek tetszett.

Ott, útban a hegyoldal felé kifejtem a többieknek, mennyire sajnálom, hogy nem látom érvényesülni a magántulajdon rehabilitálásának elvét. A szemünk előtt formálódik újra a kiszolgáltatottak nyomora és a kiváltságosok királysága a volt állami tulajdonok romjain, de még durvább, még leplezetlenebb alakban, mint ahogy azt a torz, szocialista rendszer a maga álszent keretei között mutatta meg. Ez az újabb rezsim a következő negyedszázad minden sikertelenségét, kudarcát és fájdalmát megalapozza! Felhozom példának a földprivatizációt: működésképtelen kisgazdaságok és hatalmas magánbirtokok, variálás a kárpótlási jegyekkel... Rosszabb, mint 48 előtt: a nagybirtok ismét egynehány kézben, és sehol az autonóm gazdaréteg!

Szinte semmi reakció. Ágó csodálkozva: „Ez már makro-ökönómia. Ezt mi még nem tanultuk.”

És ezek lesznek az átalakulás vezetői! A fiatal értelmiség! Talán a véleményalkotást is tanítani kellene az egyetemen?! Milyen esélye van működésre ennek a gépezetnek?

Minden alkatrésze avult, kopott, hibás, gyenge vagy nem odaillő... És az új darabok nem illenek az egészbe!

A Gellért tér felől felkapaszkodtunk a Citadellához, a hegy déli, mediterrán teraszain keresztül. Matyi javaslatára megnézzük közlőről a „Felszabadulási” emlékmű talapzatánál álló két, „szocreál” gigászt. A megszálló szovjet katona szobrát már eltávolították. Az emlékmű talapzatán új felirat olvasható: „Mindazok emlékére, akik életüket áldozták Magyarország függetlenségéért, szabadságáért és boldogulásáért.” Ágó megjegyzi: „Nem gondoltam, hogy ilyen hatalmas közlőről.” Hiába, a távlat, de a távlat hiánya is könnyen vezethet léptékesvesztéshez. Hozzáteszem: „Eredetileg a kisebbik Horthy emlékművének készült.” „Ne hülyéskedj már, Sobri! Honnan veszed ezt a hülyeséget?” „Kisfaludi Stróbl készítette, aki nem fejezte be Horthy István szobrát, de a terveit felhasználta a felszabadulási emlékműhöz.” „Honnan tudod te, hogy milyen terveket használt Kisfaludi Stróbl?” „Mindegy, ez akkor is egy városi legenda.”

Rosszkedvűen, hallgatagon jövünk le a hegyről, egy elhagyott sétaúton, amely a Dunával párhuzamosan, a Rudas fürdő felett vezet északra a sziklák tetején, a magasban, egészen a Szent Gellért szoborcsoportig. A Gyula bácsi által ugyancsak kevésbé kedvelt szobra épen őrzi az Erzsébet híd budai hídfőjét. („Nem érdekes, hogy ez megmaradt, fiam, amikor egész Budát szétlőtték?”) Matyi végig azzal dicsekszik kissé felvágós, kellemetlen módon, hogy angoltanítással milyen jól keres, mióta vállalati tanfolyamokat tart egy ausztrál nyelviskola alkalmazottjaként. Hiába, kevés a képzett angoltanár – az oroszról átnevelt kollégák pedig nem csak tanítani, de beszélni sem képesek...

Mi volt az oka Sütivel való összetűzésemnek, nem tudom. Az első tavaszi, derült nap volt ez abban az évben, de csípős keleti szél fúj.

Bizonyára feltűnt neked, hogy egy ideje nem említtem Helént.

Különös, hogy az ember, ez a „tudatos állat” mennyire kevésbé képes sorsának rendezésére. Ehhez a körülmények helyes ismeretére, sőt, a változások előrelátására lenne szükség. E két elv azonban egyáltalán nem jellemzi világunkat. A szempontok sokasága közül ki képes kiemelni a valóban jelentősét? Nincsen Nietzsche aforizmájánál lényegre törőbb: a világ nem logikus, nem is alogikus, hanem van; ezzel a röpké, pökhendinek tetsző állítással felállítottuk a nyugati filozófia kritikáját.

Ettől én, aki a társadalom elemzőjének vallom magam, lámaszempillantásra sem tekinthetek el. Hiába érvényesítem az éppen legjellemzőbb szempontot kutatásaimban: lehetséges, hogy éppen ez lesz a legtávolabb vezető tévút kezdete.

Nem lehetek hatékony önkritika nélkül.

Vajon eddigi munkáim, a mandióka-kutatás legkivált, nem bizonyul-e afféle idélen kuriózumnak majdan, a kutatástörténet perspektívájában – hiszen efféle kacskaringót számtalant ismer a tudománytörténet!

Ettől való félelem, valljuk be, megalapozott. Hiszen megszállottság minden hipotézis, és az, hogy első inka gyűjtőutam tárgyává a megismerhetőség kérdést tettem, bizonyára

saját énem mélyén gyökerező személyes, rejtett megszállottságomra vall. Hiába, a megfigyelő soha nem áll kívül a kísérleten. Mert azt, hogy mi is a mandióka, megelőzi egy primér, soha fel nem tett kérdés: miért hisszük egyáltalán, hogy a kérdésnek bármiféle jelentősége van? És ha létezik is bármiféle jelentőség: kinek a szempontjából jelentős az adott kérdés? És ha jelentős is: miért gondoljuk, hogy létezik rá válasz?!

A legritkább esetben kérdezzük rá saját előfeltevéseinkre. Minden kutató sötét zsákban motoz, és ezt a zsákot Freud óta így nevezik: tudatalatti. Ha talál valamit, akkor az vagy karmol, vagy nyávg, vagy harap, de mindenképpen fölborzolja a szőrét.

Újabb példa a zsákbamacska jelenségre: Orbán Viktor és az egész FIDESZ-léghajó. Ki gondolta volna, hogy itt, nálunk egy provokatívan szélsőséges, liberális ifjúpártnak így íveljen a története? Ki gondolta, hogy egyetemi önképzőkör, sőt, „kocsmai tömörülés” politikai tényezővé válhat Magyarországon? Mégis, ma mindenki egyetért, hogy a hőzöngő egyetemista beszéde a köztemetőben a rendszerváltozás pillére lett.

De mit keresnek konzervatív oldalon? Meglátjuk majd, hogy a választások mit mutatnak. Nincs az a futurologus, aki fel lenne készülve a váratlanra.

Ha nem ismerjük sem a körülmények jelentőségét, sem a változások természetét, értelmezéseink nem bizonyulhatnak helytállónak. Ha számolok a váratlanral, a „tudatos állat” eszméje megdől.

Azokban a napokban, február és március fordulóján úgy éltünk, mint aki éppen útnak indul. Mint aki még nem csomagolt össze, de az útításkát már kikészítette az ágyra, és a fejében már ott pörög a becsomagolandó ruhák, szemüvegek, igazolványok, pipereholmik és úti olvasmányok listája. Helén a nagy színjátékra készül: a szoba közepére húzza a fotelt, beleül, nem mozdul, de még nem szól, hogy a teát adjam neki kézhez. Az ablakon át szürke fények ömlenek a szobába. Leesett még egy kis kései hó, inkább havas eső, bár már nem vártuk. A szürkület hideg, friss. Inkább későn érek haza, sötétedéskor, hogy a főpróbához ne kelljen asszisztálnom. „Más hálát adna az istennek, ha gyereke lehetne.” Én nem vagyok más. Engem elkényeztetett az isten, mert bőséges, és azt hiszem, szapora a spermám. Igaz, erre még nincs bizonyíték. Legfeljebb Helén, de egy példa nem példa. A várakozás lázában égünk.

Egészen rendkívüli, hogy Veller az utóbbi hetekben mennyire megváltozott. Túltáplált, formátlan politikusra kezd hasonlítani. Fekszik az előtérben, és néz. Feje a márványmintás járólapon hever, egészen rálapul a kőre. Letettem neki egy szőnyeget, hogy ne a hidegen feküdjön: nem szereti. Nem feküdt rá. Először azt gondoltam, hogy azért, mert a megszokott helye az ajtó mellett, a sarokban van: kísérletképpen a szőnyeget

is oda helyeztem. Gyanakodva szaglászta. Egy pillanatra sem feküdt rá. A szőnyeg mellé hevert, úgy, hogy két-három centiméteres csík maradt közötté és az alkalmatlan talajtakaró között. Elnyúlt, ahogyan szokott, a keramiton, de látszott, valami nem tetszik neki. Fölugrált, tőle szokatlan fürgeséggel körbejárta, kerülgette az objektumot. Kíváncsivá tett, vártam, a küzdelem vége mi lesz. Mert erről volt szó, megértettem, küzdelemről. A szőnyeg, ez a rivális falkaállat az ő helyére, az ő vackába telepedett.

Veller nem ismerte el, hogy a szőnyeg az övé. Azért kapta, hogy kényelmesen legyen. Lehet, hogy nem tételezte fel rólam ezt a gesztust. Hogy meglepem, megajándékozom egy rongydarabbal. Akár lelkiismeret-furdalásom támadhatna, ha nem tudnám biztosan, hogy szeret. Bár az is tény, hogy a szeretet nem fér össze a bizalommal. Sőt. Gyakran egyáltalán nincs szó bizalomról a szerelemben. Hiszen akkor nem ismernék a féltékenységet... Ilyen összetett, bonyolult és emberi érzelmeket persze felesleges föltételezni egy kutya esetében. Kapcsolatunk a kölcsönös tapintat területére korlátozódott. Enni adok neki és leviszem az utcára naponta kétszer – ő cserébe nem rágja szét a könyvespolcaimat és a cipőket. De ez nem győzelem a kutya felett, inkább törékeny egyensúly. Egy percig sem jut eszembe, hogy uralnám; és az sem, hogy számítani lehetne e kényes és álszent béke fenntartására. Tudom, hogy nem rajtam, hanem rajta múlnak a dolgok: ha úgy alakul, habozás nélkül széttépi az ágybetétet vagy kiforgatja a szemétkukát. Ennél rosszabbra gondolni nem is akartam...

Veller Helénre kiváltképpen gonoszul nézett, az első pillanattól, ahogy az idegen nőstény betette a lábát a lakásba. Próbáltam megbarátkoztatni őket egymással. Kértem Helént, adjon jutalomfalatot a kutyának – Veller, mint minden eb, imádja a főtt virslit. Helén, vonakodva bár, de a tenyerére vett egy virslikarikát. „Ül!” Veller a parancssal mit sem törődve felugrott, rávetette magát a falatra, és ügyesen kiemelte azt Helén kezéből. Helén felsikoltott. „Összenyalazott!” Többé nem érintette meg a kutyát.

Ha belegondolok, érthető mindez. A kutyák a gazda gesztusaiban bolyonganak. Számukra a gazda Thészeusz labirintusa. Így, utólag, biztos vagyok benne, hogy Veller előbb tudta, mint én: Helénke nem tartozik hozzám. Veller érzékelte Helénkével szemben való idegenkedésem, mint az EKG kijelzője. Ellenséges, goromba volt első perctől fogva Helénnel szemben. Megsejtette, ráérezett, megálmodta, hogy Helénnek el kell hagynia a falkát. A falka elhagyásánál nagyobb csapás nem létezik az eb számára. Ezért Veller részvétet érzett Helén iránt.

Az én hibám, hogy Helént befogadom. A falkavezér hibája. Ha őszinte vagyok magamhoz, korábban bevallottam volna: egy porcikám sem kívánja, hogy együtt éljünk. De nem hoztam a döntést. Átengedtem Helénnek. Kipirult arccal, kisminkelve toppantott be hozzám papírdobozok és utazóládák tucatjait kommandírozva – bár bútort nem hozott, költöztető céget, kisteherautót bérelt. Az Ő utcából költözött hozzám, mert Dódi néni hazajött Zalakarosról – neki meg szerintem elege lett Csaplárinéből. Most visszahurcolkodott a Vihar térre, hozzám, hogy megint az „áldott szomszédasszony” keze ügyében legyen (ez, persze, Gyula bácsi fordulata). „Elhozhattuk volna a holmit taxin. Vagy kérhettem volna kocsit a hét végére.” „Jaj, ne legyél már olyan nehézkes, Arnót! Egy pillanat alatt megvan az egész, nem akarok heteket tölteni hurcolkodással.” Nem kérdezte meg, hova rakodjon. Átrendezte a lakást, hogy helyet csináljon a dobozainak. Én és Veller ellenségesen figyeltük.

Arra gondoltam, hogy Veller a hozzám legközelebb álló ember. Igaz, nincs három hónapja, hogy együtt vagyunk. Ez árulkodik a kapcsolataim minőségéről. Ő hányatott

életem szemtanúja. Mindenhol ott van. Lábatlankodik. Vele töltöm a legtöbb időt. Ha létezik „kutyaperspektíva”, akkor ennek az ő tekintete az objektíve. Mindenhol ugyanaz a kicsit szeszélyes és távolságtartó, morc, reszelős, torz közelkép rólam, alulnézetből.

Süti kifundálja: Angliába emigrál. Minden szempontból jobban jár, ha valamelyik másodvonalbeli angol főiskolán diplomázik, és mellette állást vállal egy Starbucksban. Őt nem érdekli, hogy kávécsészéket mosogat. A diplomája többet ér majd, mint ha az ELTE-n végezne, és anyagilag is jobban kijön. Számol, szoroz, nézi az árfolyamokat. Még az is lehet, hogy igaza van. Kit érdekel egy magyar bölcsész? Azt mondja, nem bölcsészkarra jelentkezik, hanem orvosira. Ajurvédikus orvoslást tanul, mert arra van kereslet.

Jules bácsi „benézett pisilni”. Megneszelte, hogy – mint mondja – „Helénmentes a levegő”. Kifejti, mostanában a Gellértbe jár. Angelikánál (a két szoba hall az Astoria mellett) elromlott a vizesblokk, csőtörés volt, vagy mi. Azóta nem lehet hugyozni a fürdőszobában. De nem minden esetben győzi ezt anyagilag. Már mint a Gellértet. Nem tudja finanszírozni a testi szükségleteit. Ez elvégre abszurd: vizelni járni a fürdőbe! Szerencsére felfedezte a Déli pályaudvart. Ha fellép egy bent álló vonatra, kényelmesen elintézheti indulás előtt. Vannak modern szerelvények, ahol egészen gusztusos a mosdóhelyiség. Tegyük hozzá, itt is van kockázat. Legutóbb leutazott Dunaujvárosba, mert a vonat hirtelen elindult – időben, persze, csak hogy ő nem gondolt székelésre, amikor a szerelvényre ugrott. Mit csináljunk, gyorsvonat nem áll meg Budapest belterületén. Jules bácsi Kelenföld után végzett, és ezért nem volt módja leszállni Dunaujvárosig.

„Van a rosszban valami jó” – tette hozzá utóbb. – „Jól kiszartam magam, és még sohasem jártam Dunaujvárosban. Mit mondjak: ha kimarad, az sem lett volna baj. Van egy bisztró a központban, de növényi olajból készült műtejszínnel adják a franciakrémest. Ezeknek Trianon nem volt elég?”

Abigél szólt, ugorjak fel hozzájuk a jegyzetekért, amelyek a törzsi kultúra speciális kollokviumra kellene – James Clifford egy cikkére kiváltképp kíváncsi voltam. Az előszobában, a bejárati ajtóval szemben, a falnak támasztva, felstócolva kb. tizenötezer cigarettás doboz. (A márkát szándékosan nem nevezem meg, mert a reklámért senki sem fizet engem.) Abigél látja, hogy leesik az állam, amikor meglátom ezt a 'panaszfalat', és azt mondja: „Ez itt az autókn és a nyaralásunk.” Pocó szédült fejjel jön ki a szobából: „Bocs, Sobri, szét vagyok esve, egész éjjel kártyáztam.”

Pocó a lábtörlő alatt tartja az ajtókulcsot.

– Nem félsz, hogy betörnek?

– És mit visznek el? A cigis dobozokat?

„Ha másolás sincsen, akkor nincsen remény.”

A kapcsolatunkban semmi sincs abból, amit hagyományosan szerelemnek neveznek. Alighogy a terhesség napirendre került, a szerelem holtpontjára értünk. Vágy már nem hajt, megszokás még nem lendít minket tovább.

Két mozdulat között, a semmiben állunk kimerevítve. Csúnyán absztrakt, felemásan „realista” szoborpár, itt maradtunk a múltunkból. Helén a hasát kezegeti, mintha bármi is látszana – megjegyzem, a szuper nőgyógyász sem mondott semmit. A néhány napos embriót az ultrahang nem mutatja meg, a vérzés elmaradását más is okozhatja. De Helén biztos a dolgában, babaruhában gondolkodik.

Lemegyek a kisboltba, hogy legalább nyugtom legyen. Rászoktam a könyvtárra is, mert otthon dolgozni lehetetlen. Helén tízpercenként megszólít. Amikor odaadom neki a női magazint, boldog. Elégedetten ül a fotelben, és a hasát simogatja. Aztán eszébe jut megint valami, és meg kell keresnem a cicás bögrét a konyhapolcon.

1994. március 4-e, péntek. Helén reggel 6,38-kor kiszalad a fürdőszobába. Visszaalszom, de felébredt a zokogás. Kimegyek, Helén a vécén ül, a földön véres bugyi. Megjött neki. Szinte megsajnálom. A szuper nőgyógyász is célzott rá, hogy létezik „álterhesség”, de nem vettünk róla tudomást. Úgy érzem magam, mint a gyöngyhalász, amikor emelkedni kezd a felszín felé. Felnevetek, Helén felbődül, berohan a szobába. Menet közben alighanem felrúgja Vellert. Nem látom magát a mozdulatot, de nagyon úgy fest, hogy ez történik. A kutya nyüszít. „Most meg mit csinálsz? A kutya nem tehet semmiről...” „Neked most is fontosabb a kutya!” „Nem fontosabb a kutya, de miért bántod megint a kutyát?” „Elegem van! Hagyd már abba! Döntsd el végre, hogy a kutya, vagy én!” Kicsúszik a számon: „Egyértelműen a kutya!”

Látom, a nap erre fog rámenni. Később leülünk, próbáljuk „megbeszélni a dolgokat”. Összegörnyed az ágyon, zokog, rázkódik a válla. Az arca eltorzul, ez undorító. Soha nem szerettem az arca vaskosságát. Most olyan, mint ha egy mosónő arcát lapáttal tették volna helyre. A vonásai durvák, darabosak, nincs benne semmi nőies. „Nézd, Helén, be kell látnunk, hogy ez nem megy így.” „Mi nem megy így? Megb... tál, aztán nem tudtál mindjárt felcsinálni? Ezért is én vagyok a hibás?” „Nem mondtam, hogy bárki is hibás. Egyszerűen nem megy.” „És akkor most mi van? Ki akarsz dobni az utcára? Mert nem tudtál fölcsinálni?” „Szállj már le erről a témáról! Azt gondolom, hogy nincs miért folytatnunk.” „És ha terhes lettem volna, akkor hogy fogadod a gyereket? Akkor is csak úgy egyszerűen kidobsz? Hát semmi felelősségérzet nincs benned?” „Nézd, valami biztos lett volna akkor is, de így most egyáltalán nem vagyunk összekötve.” „Szóval akkor most kidobsz?” „Igen.” „Menj a picsába, Sobri, mindig is szar alak voltál!”

Minden új történés átrendezi emlékeinket. Minden újabb esemény megvilágít egy részletet a múltból. Az idő tapasztalata: ez a felismerés szül minden regényt.

Belül megszólal a hang.

A HANG.

Helén és köztem minden eldőlt azon a Gellért-hegyi délutánon.

A hegyről Dél-Budát, a Várhegyet, és az álomszürke Pestet is félkörben, a város köre telepített, vasbeton emberkeltetőig belátni. Ez a belátás. Mély és összetett jelentésű ez a szó is. Ha látok valamit, még nem értem – de ha belélatok, akkor megértettem. Hol van a hajszál még és már között? (Szeretem ezeket a hajszál-hasonlatokat.) Be kell hatolni az anyagba. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy magyar az anyanyelvem. Soha, sehol, a Föld semelyik pontján nem lennék író. Az egzisztenciális hendikepet sehol sem ellensúlyozza olyan öröm, mint amelyet számomra a magyar nyelv nyújt. Ha számár lettem volna, akkor magyar számár szeretnék lenni. Felismerések érnek nap mint nap az anyanyelvemen keresztül. Minden nyelv – és ez köztudott – más és más szeletét bontja ki a valóságnak. A kecsua nyelv „mi” értelemben két különböző névmást használ: ñuqanchik (mi, veled együtt), és ñuqayku (mi, nélküled). Veled együtt, vagy nélküled együtt: nem lényegtelen, apró-cseprő megkülönböztetés...

Bennem a „mi” szóban ott rezonál az „én”. Lehet, hogy ez európai vonás? Az M és az N, a két folyamatosan hangoztatható nazális, amely egy keretbe foglal ént, engem, enyémet: mindent, ami az enyém, ami az én világom. Om Mani Padme Hum.

Nem Helén miatt ülök itt, hasogató fejfájással. Helén jelentősége elszállt, amint kilépett a lakásból.

Még aznap délután látni akartam Abigélt.

Nem tudom, mit akartam tőle, de tudtam, hogy beszélnünk kell. Megpróbáltam a vonalason hívni, nem vette fel. Aztán órákon át mászkáltam a Körúton – nem bírtam megmaradni a Helénszagú lakásban. A HANG (nevezzük így) Pocó albérlete felé sodort (persze nem Pocó miatt). Lett volna alibim felugrani: semmi sincs abban, ha rákérdezek valami egyetemi dologra. Alkonyodott, amikor a kapuhoz értem. Hogy is mondjam, hogy pontosan értsd. Felmentem a gangra. Az első emeleti lakás függőnye be volt húzva, és bent már égett a villany. A függöny – hatalmas, fehér, lepedőszerű anyag, mint egy vetítővászon. Később láttam még egyszer, megnéztem és jól megjegyeztem: apró, áttört virágmintákból álló szegély húzódik a függöny alján. Ahogy a gangra léptem, ez a mozívászon fogadta a tekintetem. Bent, a lakás mélyén égett egy spotlámpa, a kivetítőre két árnyék vetült. A vékony nőalak körvonala a férfi tömzsi és durva árnyékába olvadt. Összebújtak, az árnyékok finoman, nagyon finoman és lágyan ringatóztak egy általam nem hallott zene ütemére.

Visszahátráltam a lépcsőházba és eloldalogtam, keresztül a félhomályon, az omladozó vakolat alatt. A kapuban éppen rángatták és rugdosták a kukákat a köztisztasági hivatal megkésett emberei.

Mindegyik tartály, akár egy sűrűke rabruhás fegyenc. A megaláztatásnak csak törzse van, nincsenek végtagjai.